

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN ĐỨC SÁNG

**NGHIÊN CỨU CÁC ĐẶC TRƯNG CẤU TRÚC
VÀ TÍNH CHẤT QUANG CỦA TINH THỂ NANO ZnSe**

LUẬN VĂN THẠC SĨ VẬT LÝ

THÁI NGUYÊN, 2018

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NGUYỄN ĐỨC SÁNG

**NGHIÊN CỨU CÁC ĐẶC TRƯNG CẤU TRÚC
VÀ TÍNH CHẤT QUANG CỦA TINH THỂ NANO ZnSe**

Ngành: Vật lý chất rắn

Mã số: 8 44 01 04

LUẬN VĂN THẠC SĨ VẬT LÝ

Cán bộ hướng dẫn khoa học:

- 1. TS. Nguyễn Thị Minh Thủy**
- 2. TS. Trần Thị Kim Chi**

THÁI NGUYÊN, 2018

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan luận văn “**Nghiên cứu các đặc trưng cấu trúc và tính chất quang của tinh thể nano ZnSe**” là công trình nghiên cứu của riêng tôi dưới sự hướng dẫn của TS. Nguyễn Thị Minh Thủy và TS. Trần Thị Kim Chi. Các số liệu và tài liệu trong luận văn là trung thực và chưa được công bố trong bất kỳ công trình nghiên cứu nào. Tất cả những tham khảo và kế thừa đều được trích dẫn và chỉ rõ nguồn gốc trong danh mục tài liệu tham khảo của luận văn.

Thái Nguyên, tháng 11 năm 2018

Tác giả luận văn

Nguyễn Đức Sáng

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành và sâu sắc tới TS. Nguyễn Thị Minh Thủy và TS. Trần Thị Kim Chi là hai cô giáo người trực tiếp hướng dẫn, chỉ bảo, tạo điều kiện thuận lợi cho tôi trong quá trình thực hiện hoàn thiện luận văn.

Tôi xin chân thành cảm ơn các cán bộ Phòng Hiền vi điện tử, Viện khoa học vật liệu, đặc biệt là cô Bùi Thị Thu Hiền đã giúp đỡ tôi trong quá trình làm thí nghiệm và thực hiện các phép đo.

Tôi xin chân thành cảm ơn các thầy cô Trường Đại học Sư Phạm Thái Nguyên đã giảng dạy và hướng dẫn tôi trong quá trình học tập tại trường.

Tôi xin chân thành cảm ơn tới Sở GD - ĐT tỉnh Bắc Ninh, Ban giám hiệu trường THPT Quế Võ số 2 đơn vị tôi công tác, những người thân trong gia đình, đã chia sẻ, động viên, tạo điều kiện giúp tôi hoàn thành luận văn.

Xin chân thành cảm ơn!

Thái Nguyên, tháng 11 năm 2018

Tác giả luận văn

Nguyễn Đức Sáng

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT VÀ KÝ HIỆU	iv
DANH MỤC BẢNG BIỂU	v
DANH MỤC HÌNH VẼ	vi
MỞ ĐẦU.....	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Mục đích nghiên cứu	2
3. Phương pháp nghiên cứu	2
4. Cấu trúc luận văn	2
Chương 1: TỔNG QUAN VỀ VẬT LIỆU NANO VÀ VẬT LIỆU	
ZnSe.....	3
1.1. Vật liệu nano.....	3
1.1.1. Khái niệm vật liệu nano	3
1.1.2. Một số hiệu ứng đặc biệt của vật liệu nano	4
1.2. Vật liệu ZnSe	7
1.2.1. Cấu trúc của ZnSe.....	7
Chương 2: CÁC PHƯƠNG PHÁP THỰC NGHIỆM.....	13
2.1. Một số phương pháp chế tạo vật liệu nano.....	13
2.2. Phương pháp thủy nhiệt để chế tạo vật liệu có cấu trúc nano	14
2.3. Một số phương pháp nghiên cứu cấu trúc và vi hình thái	17
2.3.1. Phương pháp nhiễu xạ tia X	17
2.3.2. Phương pháp phổ tán xạ Raman.....	20
2.3.3. Phương pháp ghi ảnh điện tử quét (SEM).....	21
2.4. Một số phương pháp nghiên cứu tính chất quang của vật liệu.....	23

2.4.1. Phương pháp phổ hấp thụ.....	23
2.4.2. Phương pháp phổ huỳnh quang	25
2.5. Chế tạo ZnSe bằng phương pháp thủy nhiệt	26
2.5.1. Hóa chất - Thiết bị chế tạo	26
2.5.2. Quy trình chế tạo	27
2.5.3. Các nội dung nghiên cứu.....	28
Chương 3: KẾT QUẢ VÀ THẢO LUẬN.....	32
3.1. Nghiên cứu cấu trúc và hình thái bề mặt của tinh thể nano ZnSe.....	32
3.1.1. Giảm nhiễu xạ tia X.....	32
3.1.2. Phổ tán xạ Raman của tinh thể nano ZnSe	33
3.1.3. Ảnh hiển vi điện tử quét (SEM) của tinh thể nano ZnSe	34
3.2. Tính chất quang của vật liệu nano ZnSe	40
3.2.1. Tính chất quang của vật liệu nano ZnSe	40
3.2.2. Khảo sát ảnh hưởng của một số yếu tố công nghệ lên tính chất quang của vật liệu ZnSe.....	41
KẾT LUẬN.....	46
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	47

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT VÀ KÝ HIỆU

$A^{II}B^{VI}$	II-VI
LO	Longitudinal - Optic (dao động quang dọc)
NCs	Nanocrystals (tinh thể nano)
nm	Nanomet
PL	Photoluminescence (phổ phát quang/huỳnh quang)
SEM	Scan Emitting Microscope (Hiển vi điện tử quét)
TA	Transverse - Acoustic (dao động âm ngang)
TO	Transverse - Optic (dao động quang ngang)
UV-vis	Ultraviolet - visible
WZ	Wurtzite (lục giác)
ZB	Zincblend (lập phương giả kẽm)

DANH MỤC BẢNG BIỂU

Bảng 1.1. Số nguyên tử và năng lượng bề mặt của hạt nano hình cầu	6
Bảng 2.5a Khảo sát tỉ lệ mol Zn:Se.....	29
Bảng 2.5b Khảo sát nồng độ mol NaOH.....	30
Bảng 2.5c Khảo sát nhiệt độ thủy nhiệt.....	30
Bảng 2.5d Khảo sát thời gian thủy nhiệt.....	31

DANH MỤC HÌNH VẼ

Hình 1.1. Vẽ mô phỏng vật liệu thấp chiều vật liệu khối (3D), màng mỏng nano (2D), dây nano (2D), hạt nano (0D)	4
Hình 1.2. Khi kích thước hạt tăng, tổng số nguyên tử trong hạt tăng phần trăm số nguyên tử trên bề mặt hạt giảm	5
Hình 1.3. Cấu trúc mạng lập phương giả kẽm.....	8
Hình 1.4. Cấu trúc mạng lưới kiểu lục phương.....	9
Hình 1.5. Giảm đồ nhiễu xạ tia X của tinh thể ZnSe.....	11
Hình 1.6. Phổ hấp thụ, huỳnh quang của tinh thể nano ZnSe	12
Hình 2.1. Giảm đồ Kennedy về mối quan hệ của các điều kiện P, V, T ⁰	15
Hình 2.2. Bình thủy nhiệt	16
Hình 2.3. Hiện tượng nhiễu xạ xảy ra trên các mặt mạng tinh thể	18
Hình 2.4. Thiết bị nhiễu xạ tia X D8 ADVANCE	19
Hình 2.5. Mô hình năng lượng và quá trình tán xạ	20
Hình 2.6. Thiết bị đo phổ tán xạ Raman LabRam HR	21
Hình 2.7. Mô hình kính hiển vi điện tử quét (SEM)	21
Hình 2.8. Hệ ghi ảnh điện tử quét Hitachi S - 4800	23
Hình 2.9. Sự hấp thụ ánh sáng của một mẫu đồng nhất có chiều dày d.....	24
Hình 2.10. Thiết bị đo phổ hấp thụ hồng ngoại JASCO's - V - 670 UV	25
Hình 2.11. Sơ đồ khối một hệ đo huỳnh quang thông thường	25
Hình 2.12. Hệ đo phổ huỳnh quang sử dụng trong luận văn.....	26
Hình 2.13. Quy trình chế tạo vật liệu ZnSe bằng phương pháp thủy nhiệt.....	27
Hình 3.1a Giảm đồ nhiễu xạ tia X của mẫu ZnSe	32
Hình 3.1b. Phổ tán xạ Raman	33
Hình 3.2. Phổ Raman của các mẫu ZnSe theo	34
Hình 3.3. Ảnh hiển vi hình thái bề mặt của ZnSe	35
Hình 3.4a Ảnh SEM mẫu 0,75:1	36

Hình 3.4b Ảnh SEM mẫu 1:1	36
Hình 3.4c Ảnh SEM mẫu 1,25:1	36
Hình 3.4d Ảnh SEM mẫu 1,5:1	36
Hình 3.4e Ảnh SEM mẫu 1,75:1	36
Hình 3.5a Ảnh SEM Mẫu 2M	37
Hình 3.5b Ảnh SEM Mẫu 3M	37
Hình 3.5c Ảnh SEM Mẫu 4M	37
Hình 3.5d Ảnh SEM Mẫu 5M	37
Hình 3.5e Ảnh SEM Mẫu 6M	37
Hình 3.6a Ảnh SEM mẫu 150°C	38
Hình 3.6b Ảnh SEM mẫu 170°C	38
Hình 3.6c Ảnh SEM mẫu 190°C	38
Hình 3.7a Ảnh SEM mẫu 5h	39
Hình 3.7b Ảnh SEM mẫu 10h	39
Hình 3.7c Ảnh SEM mẫu 15h	39
Hình 3.7d Ảnh SEM mẫu 20h	39
Hình 3.7e Ảnh SEM mẫu 25h	39
Hình 3.7f Ảnh SEM mẫu 30h.....	39
Hình 3.8. Phổ hấp thụ và huỳnh quang của ZnSe	40
Hình 3.9. Phổ huỳnh quang của ZnSe có tỉ lệ tiền chất Zn:Se thay đổi.....	41
Hình 3.9a Cường độ huỳnh quang phụ thuộc theo tỉ lệ Zn:Se	41
Hình 3.9b Đỉnh huỳnh quang phụ thuộc theo tỉ lệ Zn:Se	41
Hình 3.10. Phổ huỳnh quang của các mẫu ZnSe có nồng độ NaOH thay đổi	42
Hình 3.10a Cường độ huỳnh quang phụ thuộc theo nồng độ NaOH	42
Hình 3.10b Đỉnh huỳnh quang phụ thuộc theo nồng độ NaOH.....	42
Hình 3.11. Phổ huỳnh quang của các mẫu ZnSe.....	43
có nhiệt độ thủy nhiệt thay đổi	43
Hình 3.11a Cường độ huỳnh quang theo nhiệt độ	44